Studia Historica Slovenica

*Časopis za humanistične in družboslovne študije
Humanities and Social Studies Review*

2018

3

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije
Humanities and Social Studies Review

letnik 18 (2018), št. 3

ZGODOVINSKO DRUŠTVO
DR. FRANCA KOVAČIČA
V MARIBORU

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU

MARIBOR 2018

Izdajatelj / Published by

ZGODOVINSKO DRUŠTVO DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

HISTORICAL SOCIETY OF DR. FRANCO KOVAČIČ IN MARIBOR

<http://www.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

ZRI DR. FRANCO KOVAČIČ IN MARIBOR

Uredniški odbor / Editorial Board

dr. Ivo Banac (ZDA / USA), dr. Rajko Bratuž, dr. Neven Budak (Hrvaška / Croatia),
dr. Jožica Čeh Steger, dr. Darko Darovec, dr. Darko Friš, dr. Stane Granda, dr. Andrej Hozjan,
dr. Tomaž Kladnik, dr. Mateja Matjašič Friš, dr. Aleš Maver, dr. Jože Mlinarič, dr. Jurij Perovšek,
dr. Jože Pirjevec (Italija / Italy), dr. Dragan Potočnik, dr. Andrej Rahten, dr. Tone Ravnikar,
dr. Imre Szilágyi (Madžarska / Hungary), dr. Peter Štih, dr. Polonca Vidmar,
dr. Marija Wakounig (Avstrija / Austria), dr. Zinka Zorko

Odgovorni urednik / Responsible Editor

dr. Darko Friš

Zgodovinsko društvo dr. Franca Kovačiča

Koroška cesta 160, SI – 2000 Maribor, Slovenija

e-pošta / e-mail: darko.fris@um.si

Glavni urednik / Chief Editor

dr. Mateja Matjašič Friš

Članki so recenzirani. Za znanstveno vsebino prispevkov so odgovorni avtorji.

Ponatis člankov je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

The articles have been reviewed. The authors are solely responsible for the content of their articles.

No part of this publication may be reproduced without the publisher's prior consent and a full mention of the source.

Žiro račun / *Bank Account:*

Nova KBM d.d.

SI 56041730001421147

Prevajanje / *Translation:*

David Hazemali, Uroš Turnšek

Lektoriranje / *Language-editing*

Ana Šela

Oblikovanje naslovnice / *Cover Design:*

Knjižni studio d.o.o.

Oblikovanje in računalniški prelom /

Design and Computer Typesetting:

Knjižni studio d.o.o.

Tisk / *Printed by:*

Itagraf d.o.o.

<http://shs.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

Izvillečke prispevkov v tem časopisu objavljata 'Historical – Abstracts' in
'America: History and Life'.

Časopis je uvrščen v 'Ulrich's Periodicals Directory', evropsko humanistično bazo ERIH in
mednarodno bibliografsko bazo Scopus (h, d).

*Abstracts of this review are included in 'Historical – Abstracts' and
'America: History and Life'.*

*This review is included in 'Ulrich's Periodicals Directory', european humanistic database
ERIH and international database Scopus (h, d).*

Studia historica Slovenica, Časopis za humanistične in družboslovne študije,
je vpisan v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS, pod zaporedno številko 487.
Izdajo časopisa sta omogočili Agencija za raziskovalno dejavnost RS in Mestna občina Maribor.
Co-financed by the Slovenian Research Agency and City of Maribor.

*Studia
historica
slovenica*

Kazalo / Contents

Jubilej / Anniversary

ALEŠ MAVER: **Ob** sedemdesetletnici profesorja dr. Staneta Grande625

Članki in razprave / Papers and Essays

MARTIN BELE: **Štajerske** deželne službe pred letom 1311631
The Styrian Regional Offices until the Year 1311

DARKO ŠČAVNIČAR: **Pravice** in dolžnosti vojaka v prvi svetovni vojni661
Rights and Duties of the Soldier during World War I

MIHA ŠIMAC: **"Dušni blagor"** soške armade: oris duhovne oskrbe
na soškem bojišču 1915–1917687
*"Peace of Soul" at the Isonzo Front: An Outline
of Spiritual Care at the Isonzo Battlefield 1915–1917*

RENATO PODBERSIČ: **Od** porazov do zmag z božjo pomočjo.
Goriška duhovščina in leto 1917717
*From Defeats to Victories with God's Help. The Gorizia Clergy
in the Year 1917*

DEAN KOMEL: **Veliki oktober** in veseli december: O nekaterih
vprašanih oktobrske revolucije in revolucije sploh737
*The Great October and the Merry December: On some Issues
of the October Revolution and Revolutions in General*

MIRA MILADINOVIĆ ZALAZNIK: **Vpliv** oktobrske revolucije
na družino barona Johanna von Maasburga, avstro-ogrskega
generalmajorja v pokoju iz Vipave755
*The Influence of the October Revolution on the Family
of the Retired Austro-Hungarian Major General,
Baron Johann Maasburg in Vipava*

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

VINKO SKITEK: **Slovenska Koroška 1917: med fronto in zaledjem**.....775
*Slovenian Carinthia in the Year 1917: Between the Frontline
and the Hinterland*

DARJA KERIC: **Prekmurje leta 1917**811
Prekmurje in the Year 1917

JURE GAŠPARIČ: **Od odprtja avstrijskega parlamenta leta 1917
do novih držav leta 1918 – o oblikovanju češkoslovaške
in jugoslovanske države**.....827
*From the Opening of the Austrian Parliament in 1917
to the New States in 1918 – the Formation of the Czechoslovak
and Yugoslav States*

ANDREJ RAHTEN: **Račun brez Korošca? Dileme očeta Jugoslavije
ob ustanovitvi Banovine Hrvatske**..... 845
*Sidelining Korošec? Dilemmas Facing the Father of Yugoslavia
on the Formation of the Banovina of Croatia*

Avtorski izvlečki / Authors' Abstracts 883

**Uredniška navodila avtorjem / Editor's
Instructions to Authors** 891

S *tudia*
H *istorica*
S *lovenica*

*Studia
historica
slovenica*

UDK 94(497.411)"1917":070
1.01 Izvirni znanstveni članek

DOI 10.32874/SHS.2018-30

Prekmurje leta 1917

Darja Kerec

Dr., docentka
Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Oddelek za razredni pouk
Kardeljeva ploščad 16, SI – 1000 Ljubljana
e-pošta: darja.kerec@pef.uni-lj.si

Izvleček:

V prispevku je prikazana Kleklova publicistika v predzadnjem letu prve svetovne vojne. Prebivalstvo v Prekmurju je v veliki večini vesti s fronte prebiralno v lokalnem časopisu *Novine*, ki ga je izdajal in vsebinsko urejal duhovnik Jožef Klekl. Večji del teh vsebin je v povezavi s stanjem doma (Prekmurje) in širše (Avstro-Ogrska). Posebno težo so imele vesti iz črne kronike (splošno pomanjkanje, kraje in tihotapstvo) ter vesti o pogrešanih ali mrtvih rojakih. V tem delu si je Klekl pridržal uredniško pravico izpostavljati tudi lažne lokalne "vesti", na njih opozarjati ter objavljati demantije. Ne manjkajo pa tudi pogosto zabavne, domače in skrb vzbujajoče povzete tuje novice. Pri slednjih izstopajo poročila o dogodkih v Rusiji, Južni Ameriki, Združenih državah Amerike ter Palestini.

Ključne besede:

1917, Prekmurje, tednik *Novine*, Jožef Klekl

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije
Maribor, letnik 18 (2018), št. 3, str. 811–826, 68 cit., 4 slike
Jezik: slovenski (izvleček slovenski in angleški, povzetek angleški)

Dve leti pred združitvijo Prekmurja z matico, v letu 1917, ko se je vojna prevesila v drugo polovico in so se razmere na bojiščih spreminjale iz tedna v teden, so Evropejci lahko samo upali na skorajšnje končanje velike vojne. V evropskih vladnih sobanah so se delali načrti za nove vojaške spopade, sklepala so se zavezništva, zavrnjene pobude za mirovna pogajanja, kot je bila na primer nemška v začetku leta, pa so izzveneli v prazno ...¹ Ljudje so se kljub dobrim novoletnim željam svetnih in posvetnih voditeljev morali odreči upanju na skorajšnji konec vojne. Na njo so jih spominjale vsakodnevne novice, ki so jih prebrali v lokalnih časopisih ali prejeli v preko pisem s fronte in v brzojavah oz. telegramih.

O večjih dogodkih, ki so v letu 1917 spremenili potek vojne, na primer o izbruhu ruske februarske (8. marec) in oktobrske (6.–7. november) revolucije in vstopu Združenih držav Amerike v vojno (6. april), so z nekaj dnevnim zamikom brali tudi Prekmurci. Madžarsko govoreče Prekmurce so o svetovnih (in predvsem lokalnih oz. županijskih) dogodkih obveščali v treh osrednjih tednikih: v lendavskem Alsó-Lendvai Hiradó, Muraköz (Medmurje) in Muraszombat és Vidéke (Murska Sobota in okolica). Slovenske bralce pa je v tedniku *Novine* ter koledarju *Kalendar Srca Jezušovoga* nagovarjal pisec, urednik in izdajatelj Jožef Klekl. Hiter pregled lokalnih vesti v teh tiskih morda nakazuje, da se vojne grozote Prekmurcev vse do prevratnih dogodkov, ki so sledili v letih 1918 in 1919, niso dotaknile. Klekl je omenjeni ediciji izdajal prav v letih vojne, ves čas so se objavljala pričevanja prekmurskih vojakov ter stališča Rimskokatoliške cerkve do antantnih in centralnih sil.

Kronan je kralj

Slovence je novembra 1916 doletela vest o cesarjevi smrti, a so se že konec leta veselili kronanja njegovega naslednika. 30. decembra 1916 je bil Karel I. okronan kot zadnji avstrijski cesar in ogrski kralj (kot Karel IV.). Svečane manifestacije so se veselili tudi Prekmurci.² O kronanju 30. decembra 1916 je Klekl v prvi januarski številki osrednjega tednika *Novine* objavil zapis z naslovom "Kronan je Kralj".³ Na četrti strani pod Vestmi (*Glási*) se omenja, da sta se kronanja udeležila tudi dva Prekmurca. Državniško dolžnost sta konec leta 1916 ob kraljevem kronanju Karla I. (Karla IV.) v Budimpešti z udeležbo izpolnila kot zastopnika ogrskih Slovencev v soboškem okraju župan Jožef Antauer in

¹ Več o tem npr. Tamara Griesser-Pečar, "Mirovna pobuda cesarja Karla I.: Misija Sixtus", *Studia Historica Slovenica* 15, št. 3 (2015), str. 321–336.

² Jurij Perovšek, "Slovenci in habsburški vladar v vojnih letih 1914–1918", *Studia Historica Slovenica* 15, št. 3 (2015), str. 281–300.

³ "Kronan je kralj", *Novine*, 1. 1. 1917, št. 1, str. 2.

krčmar Jožef Turk. Ob tej priložnosti sta bila oba oblečena v narodno nošo, o čemer je poročal tudi časopis Slovenec.⁴ Dvostranski zapis o poteku kronanja je bil v *Novinah* objavljen tudi v naslednjih dveh številkah (7. januarja na drugi in tretji strani ter 14. januarja na prvih treh straneh).

Vsi so lačni

Lokalno prebivalstvo je vojna doletela posredno, tako kot drugod po monarhiji, najprej s pomanjkanjem živeža in dobrin. Rekviriranje hrane, pridelkov, živine in marsičesa drugega je bilo pogosto. Z začetkom leta je sledil odvzem oz. obvezna oddaja v obeh prekmurskih županijah, Železni in Zalski. V slednji so januarja rekviriranje žita oz. zrnja, kot piše Klekl, morali ponoviti.⁵ K temu, da je bil kruh redkeje na mizah, so prispevali vlomi v kašče in tudi nesrečni dogodki, kot je na primer požar v Vučji Gomili februarja 1917, ko je zgorel mlin Janoša Krčmarja. Škode je bilo za 60.000 kron, zgorelo je okoli 400 kilogramov žita oz. pšenice, namenjene vojnemu društvu.⁶ Rekviriranje žita za obdobje do konca leta 1916 se je začasno zaključilo in januarja so *Novine* poročale, da se je na eno odraslo osebo računalo 14 kilogramov žita mesečno, prej pa 16.⁷ V Vratišancih (danes kraj Vratišanec) v sosednjem Medmurju so v začetku leta kmetje skrili pšenico pod oltar lokalne cerkve. Orožniki so je odkrili za 4 metre.⁸ Skrivanje pšenice in žita vseh vrst je bilo strogo sankcionirano. Februarja je bilo objavljeno, da bodo tisti, ki bodo skrili žito in bodo pri tem odkriti, morali v vojsko. Vse za vojsko nezmožne pa bodo poslali med vojne delavce.⁹

Tudi sladkor je bil redka dobrina, prodajalo se ga je na karte. V začetku leta so v Lendavo prispeli trije vagoni.¹⁰ Očitno ne dovolj, saj je ravno v času žetve Prekmurce razburila vest o moki in fižolu v reki Muri. Vzrok je bil pomanjkanje sladkorja. Junija 1917 je neka ženska iz Gornje Bistrice v zameno za sladkor skušala pretihotapiti moko, fižol in jajca na štajersko stran. Odkrili so jo finančni inšpektorji, ob tem pa je v obupu vrgla 8 kilogramov in nekaj fižola v Muro. Odvedli so jo k županu, kjer so ji odvzeli še jajca. Klekl je vest o tej prigodi dopolnil z mislijo: "Keliko siromakov bi se s toga nahranilo, kaj je po Múri odplavalo!"¹¹ Jajc, vsestransko uporabnega živila in nepogrešljivega vira belja-

⁴ "Ogrski Slovenci pri kronanju v Budimpešti", *Slovenec*, 9. 1. 1917, št. 6, str. 3.

⁵ "Rekviriranje v zalavskoj županiji", *Novine*, 21. 1. 1917, št. 3, str. 3.

⁶ "Zgoro je mlin", *Novine*, 11. 2. 1917, št. 6, str. 3.

⁷ "Rekviriranje", *Novine*, 7. 1. 1917, št. 2, str. 3.

⁸ Prav tam.

⁹ "Ki zrnje skrijejo", *Novine*, 4. 2. 1917, št. 5, str. 3.

¹⁰ "Trije vagoni cukra", *Novine*, 7. 1. 1917, št. 2, str. 3.

¹¹ "Mela i grah v Múri", *Novine*, 10. 6. 1917, št. 23, str. 3.

kovin živalskega izvora, so se lahko v središču Prekmurja jeseni 1917 nadejali Sobočanci. Šlo je za splet nesrečnih okoliščin za lokalnega kupinarja in srečnih za prebivalce Murske Sobotе. Kupinarji¹² oz. preprodajalci so v Prekmurje prišli iz madžarskega Šoprona že v drugi polovici 19. stoletja in tu začeli trgovati s perutnino, jajci, žitom ... Pred prvo svetovno vojno je bilo kupinarstvo svobodna trgovina, ki je tedanje oblasti niso preganjale in tudi v času vojne je potekala tovrstna trgovina¹³, za katero pa je bilo potrebno dovoljenje.

Kopinar iz Svete Helene (Jelene) blizu hrvaških Križevcev oz. Koprivnice je hotel brez ustreznih papirjev v sosednjo Avstrijo pretihotapiti 12.000 jajc, a ga je lokalna oblast pri tem ujela. Jajca so bila skrita na vozu pod žitom. Zasegli so jih in jih poslali v prodajo po znižani ceni. Klekl piše, da "so tak Sobočanci fal jajce dobili. Ednomi veselje, drugomi žalost".¹⁴ Jajca se je tudi sicer na veliko kradlo, na primer januarja 1917 v Sühem vreju (Suhi Vrh, danes v občini Moravske Toplice), ko so nepridipravi oz. "tolvaji" vlomili v več domačij, na eni jim je uspelo ukrasti nekaj fižola in kakšno jajce ...¹⁵ Če ni bilo jajc, so nastradale kokoši. V Črenšovcih so za kratek čas dobile novega lastnika aprila 1917. Skupina odraslih in mladoletnih tatov je bila kmalu odkrita, starejši so pobegnili, mlajši so imeli manj sreče. Pri tovrstnih krajah je bil prvi cilj nakradeno vedno in čim prej spraviti oz. prodati čez Muro na štajersko stran ali v Avstrijo.¹⁶ Junija so na Tišini perjad odtujili lokalnemu učitelju¹⁷. Pogosto so iz golega pomanjkanja kradli Romi in vojaki, odrasli in otroci. Za takšne podvige sta bila Goričko in Porabje zaradi bližine Avstrije idealna. Marca sta mladoletna dečka v vasi Otkovci v Porabju ukradla 12 kokoši in jih v Monoštru prodala za 24 kron, a so ju ob tem prijeli.¹⁸ Klekl ju označi za "maloletniva paglavca", kar ni prvič, saj je podobne oznake v *Novinah* zaslediti velikokrat. Novic o t. i. tolvajiji (lopovščini, kraji) mladoletnih prestopnikov v letu 1917 ni bilo malo. Junija so "ciganje pa pobegnjeni 4 vojaki" v Martinju na Goričkem gospe Jožefi Fartek odtujili svinjsko mast, meso in oblačila v vrednosti 400 kron.¹⁹ Decembra pa so na železniški postaji v Šalovcih žandarji odkrili tri teličke, ki so jih nepridipravi želeli brez transportnega dovoljenja spraviti čez mejo. Po znižani ceni je potem tele-

¹² "Tudi kopinar(ji) oz. krošnjariji", *Koledar družbe Sv. Mobarja* (1932), str. 61; dostopno: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VDKRI8XP>, pridobljeno: 8. 8. 2018.

¹³ Štefan Skledar, "Ljudsko trgovanje na primeru kupinarjev iz Renkovec", v: *Katalog stalne razstave. Pokrajinski muzej* (Murska Sobota, 1997), str. 263.

¹⁴ "Fal jajce v Soboti", *Novine*, 7. 10. 1917, št. 40, str. 3.

¹⁵ "Tolvaji", *Novine*, 14. 1. 1917, št. 3, str. 4.

¹⁶ "Zgrabljeni tolvaji", *Novine*, 22. 4. 1917, št. 16, str. 3–4.

¹⁷ "Vkradnoli so", *Novine*, 24. 6. 1917, št. 25, str. 4.

¹⁸ "Tolvajija", *Novine*, 11. 3. 1917, št. 10, str. 3.

¹⁹ "Vkradnoli so", *Novine*, 24. 6. 1917, št. 25, str. 4.

Vkradnoli so na Tišini v trgovini Hrenovoj petrol, pri g. Völgyi-ji vp. vučители pa kokoši. — Pri Fartek Jožefi v Martinji so pa odnesli 400 K. vrednosti masti, mesa i obleke ciganje pa pobegnjeni 4 vojaki.

Junija 1917 so na Tišini nepridipravi v trgovini Hren ukradli petrolej, upokojenemu učitelju Völgyju pa kokoši. V obmejni vasi Martinje (danes v občini Gornji Petrovci) so Romi in štirje ubežni vojaki Jožefi Fartek odtujili mast, meso in oblačila v vrednosti 400 kron (*Novine*, 24. 6. 1917, št. 25, str. 4)

tina končala na krožnikih v Monoštru.²⁰

A tudi nad vladnimi zahtevami po oddaji mleka, smetane, masti in piščancev so se Prekmurci upravičeno jezili, tudi Klekl, ki je januarja izpostavil dejstvo, da se v prekmurskih krajih najde malo ljudi, ki bi imeli višek živeža, saj večina nima dovolj niti zase.²¹ Zahteve iz Budimpešte so se stopnjevale do konca leta, novembra je bila rekvirirana tudi osnova zimske prehrane, repa, ki so jo pridelovalci do konca leta morali oddati na najbližji železniški postaji. Podobno usodo so doživeli tudi pridelovalci najbolj priljubljenega gomolja, krompirja, ki so ga predstavniki "Deželne Krumplne Posredovalne Kancelarije" pobirali od hiše do hiše ...²² Maksimirane cene živil in poljščin, v jesenskih mesecih posebej prav krompirja, so nekajkrat objavile tudi *Novine*. Prvič septembra in ponovno čez mesec dni:

Cena krumplnov za jesti, prebrani, najmenje tak velki, kak jajce – 1 metercent do 30. novembra je 22 kron, cena drugih krumplnov do 30. novembra je 20 kron. Potem do 31. decembra se k tej ceni prida 50 filerov, do konca januarja 1 krona, do konca februarja 2 kroni, do konca marca 3 krone, do konca aprila 4 krone, do konca maja 5 kron i do konca junija 6 kron.²³

Poleti 1917 so bili pobrani kotli za kuhanje žganja in tako je julija v Murski

²⁰ "Zarobljeni teoci", *Novine*, 9. 12. 1917, št. 49, str. 3.

²¹ "Rekviriranje", *Novine*, 21. 1. 1917, št. 3, str. 4.

²² "Krumplni do rekvirirani", *Novine*, 18. 11. 1917, št. 46, str. 3.

²³ "Cena krumplnov", *Novine*, 28. 10. 1917, št. 48, str. 3.

Soboti, kot je bilo objavljeno v *Novinah*, ostal le en kotel, kjer sta se lahko kuhali slivovica in vinsko žganje – droženka oz. drožnenica.²⁴ Pomanjkanje svinca na bojiščih je imelo vpliv tudi na madžarske tiskarne in julija so morale le-te 10 % svojih črk – ne prvič ne zadnjič, kot sporoča Klekl, oddati državi, saj so "črke iz olova, šteroga za strelivo porabijo".²⁵

Novic polna črna kronika

Kot da vsi ti zahtevki s strani države niso bili dovolj, se je Prekmurcem torej dnevno dogajala črna kronika. Nič posebnega, bi porekli, saj je bilo pomanjkanje čutiti po celotni Avstro-Ogrski, pa vendar je iz vesti v črni kroniki zaznati pojav, ki je bil v Prekmurju posebej izstopajoč in ki je Kleklu kot duhovniku in časopisnemu izdajatelju povzročal sive lase, žrtvam lokalnih delikventov pa prazne shrambe, kleti, blagajne in omare ... Vojna ne izbira žrtev. Tako kot vojaki na fronti so bili tudi civilisti velikokrat lačni in prezebli. Kdaj pa kdaj tudi željni in žejni opojnih substanc. Problem mladoletnih prestopnikov je postal akuten v poletnih mesecih. Maja 1917 v nočnih urah so mladoletniki razgrajali v Gornji Bistrici, demolirali so ograje in nasploh delali kraval, pri čemer so enega ujeli, žandarji pa ostale po zaslišanju ujetega popisali. Bilo jih je 17 iz Srednje in Dolnje Bistrice. Klekl vest iz črne kronike zaključi z besedami, da "je samo edno pitanje, če imajo ta deca stariše, ali pa ne!"²⁶ Mladoletnika sta junija vlomila v cerkev v Martjancih. Klekl piše, da "sta dva šmrklavca vlomila šparavec i za odnešene peneze pila".²⁷ Vest o kraji in pijančevanju je imela tudi vzgojni podton, saj je Klekl apeliral na starše, naj z zgledom v prihodnje preprečijo tovrstna dejanja: "... pokažite z zgledom, stopite v družbo, štera krati neredno vživanje opojnih pijač pa deco dajte tudi sem spisati".²⁸ Kraje se niso dogajale le na domovih manj premožnih prebivalcev ali v lokalnih župniščih, pač pa tudi lokalnim predstavnikom države. V začetku leta so v Lendavi vlomili v vilo Ferdinanda Fussa, državnega poslanca. Odtujili so žganje in penino. Pristojni organi pregona so po stopinjah ugotovili, da je tat bil verjetno vojak ("Sledovi kažejo na vojaške bočkore").²⁹

Bolj kot splošno pomanjkanje in vesti iz črne kronike so Prekmurce na vojno vseskozi opominjale časopisne objave: vesti z bojišč, pisma vojakov ter

²⁴ "Kotli za žganje", *Novine*, 22. 7. 1917, št. 29, str. 2.

²⁵ Prav tam.

²⁶ "Zgrabljeni razbijačje", *Novine*, 13. 5. 1917, št. 19, str. 4.

²⁷ "Vlom", *Novine*, 24. 6. 1917, št. 25, str. 3.

²⁸ Prav tam.

²⁹ "Vlomili so", *Novine*, 7. 1. 1917, št. 2, str. 3.

brzjavi s fronte in iz ujetništev domačinom. Spomladi je Klekl ves vzhičen objavil daljši članek o tem, da so v vseh mesecih vojne na uredništvo *Novin* prejeli že okoli 4000 pisem vojakov:

Štiri jezero pisem so nam dozdej vojaki poslali. Štirijezerokrat je prišla roka našega slovenskoga vojaka za pero i svinčnik pa naznanila veselje in žalost, navdušenje ali pobitost, prošnjo ali zahvalo vredništvu našemi, naj bi naših tak milih spisah, po naših v maternoj dragoj reči vrejenih spisah zvedili od Múre do Rabe verni Slovenci, kak se kaj godi njihovim dragim vojakom.³⁰

Lokalne kuriozitet

So se pa v poplavi pisem in pisanj na uredništvo *Novin* pojavljale in posledično brez preverjanja dejstev objavljale kuriozitet – nenavadne in kdaj tudi, milo rečeno, smešne novice in novičke. Izpostavimo nekaj najbolj očitnih. Nekatere od njih bi danes lahko označili za "fake news", spet druge v stilu "živemu človeku se vse zgodi". Ali mrtvemu ... Marca so *Novine* poročale, da so v Čentibi med pogrebom starejše ženice nosači bili tako vinjeni, da niso vedeli, kaj počnejo in so sebe skoraj prej pokopali kot pokojno.³¹ Pomembna se je uredništvu zdela tudi novica o kroni sv. Štefana, s katere je odpadel drag kamen – topaz. K sreči naj bi ga našel nek duhovnik ...³² Kako pomembni so bili dostavljavci Kleklovih časopisov, priča vest o gospodu Ivanu iz Srednje Bistrice, ki je septembra 1917 padel z jablane. Uredništvo ga je v želji po hitri ozdravitvi izročilo v obrambo Device Marije ...³³

Konec aprila je sledila objava o ženski iz vasi Bakovci, ki da se je ponovno poročila potem, ko je prejela brzjav o moževi smrti. Izkazalo se je, da je mož živ, saj ji je pisal iz Rusije.³⁴ Aprilsko vest o dveh možeh je Klekl s precej nalogdja in jeze moral preklicati; zgodilo se je šele 26. avgusta, ko je bil objavljen demanti o tem, da je vest o "dvojnem zakonu" uredništvu posredovala škodoželjna bakovska sovaščanka. Klekl je resignirano dodal, naj bralci *Novinam* ne posredujejo nepreverjenih novic oz. klevet, ampak naj jih vodi ljubezen do bližnjega ter ostro zaključil, da "... vendar za volo slabe pameti i ošpičenih babjih jezikov, šteri se tam tüdi süčejo, kje ne bi smeli i bližnjemi nevolu napravljajo – glasimo vsikdar stalno pravico".³⁵ Da so bile vesti o smrti vojakov pogosto preu-

³⁰ "Štiri jezero pisem", *Novine*, 15. 4. 1917, št. 15, str. 2.

³¹ "Na opak so pokopali", *Novine*, 25. 3. 1917, št. 12, str. 3.

³² "Z krone sv. Štefana", *Novine*, 14. 1. 1917, št. 3, str. 4.

³³ "Nesreča", *Novine*, 23. 9. 1917, št. 38, str. 4.

³⁴ "Dva moža", *Novine*, 29. 4. 1917, št. 17, str. 4.

³⁵ "Popravek", *Novine*, 26. 8. 1917, št. 34, str. 3.

ranjene, priča posebna rubrika MRTVI SE OGLAŠAJO, v kateri je Klekl objavljajl vesele novice o preživelih, tako, na primer, maja 1917, ko je družina Lovenjak s Cankove po dveh letih in pol izvedela, da je njihov Jožef zdrav in živ, da jim je pisal, a ni prejel njihovega odgovora ter da se nahaja v Sibiriji.³⁶ Tudi sodišča so imela včasih čudna sojenja, takšno se je odvilo v Murski Soboti oktobra 1917, potem ko je neka ženska iz Sombotela železničarskega delavca obsodila, da ji je ukradel škornje. Izkazalo se je, da je priča oškodovanke lagala in da delavec ni storil kaznivenga dejanja, sama pa je bila obsojena na pet dni zopora ...³⁷

Nedvomno koristna in nič kaj obskurna pa je bila objava o premiku urinik kazalcev. Morda se zdi, da se je premik ur v slovenskem prostoru prvič zgodil kot posledica jugoslovanske varčevalne politike šele v začetku osemdesetih let 20. stoletja, a Prekmurci so ure premikali že v času Avstro-Ogrske. 16. septembra 1917 je bila objavljena vest o premiku ur na zimski čas: "Novi čas! Pazka! 17. zajtra ob 3 se vüre edno vüro nazaj porinejo."³⁸

Pisma takšna in drugačna

Če je bil Klekl vesel, da so se vojaki v pismih oglašali domačim – navsezadnje je to pomenilo, da so ali naj bi bili (še) živi, je njegov apel prekmurskim dekletom in ženam, naj raje ne pišejo vojakom, izpadel rahlo nenavadno ... Treba je razumeti, da je bil duhovnik in skrb za nravnost med domačini (in domačinkami) je bila v vojnem času ena od osnovnih skrbi lokalne duhovščine ... Naključje ali ne, prvega aprila 1917 so mladenke v *Novinah* lahko

prebrale ta poziv: Dekle vojakom ne pišite! Pritožüjejo se, ka je buntate z svojimi pismami. Nehajte je, naj raj mislijo na Boga kak na vas. Pa če že tak rade pišete, pišite v zapisnik, v šteroga spravite svoja dobra in slaba dela, ga vsako nedelo preberéte, slabosti si objočete, pa dobromi Jezusi obečate, ka jih več ne včinite, dobra dela pa si povnožite.³⁹

To je bil dobronamerni napotek dekletom, maja je sledil še dobronamerni napotek vojakom: "Vojaki, če nepodpisana pisma dobite, raztrgajte je i niednoj ne davajte odgovora. Zgodi se naime, ka takša dobi oster odgovor, štera vam je ne pisala."⁴⁰ Verjetno ni težko razumeti vojakov na fronti ali v bolnišnicah, ki jih

³⁶ "Mrtvi se oglašajo", *Novine*, 6. 5. 1917, št. 18, str. 3.

³⁷ "Kda svedoka osodijo", *Novine*, 28. 10. 1917, št. 48, str. 3.

³⁸ "Novi čas! Pazka!", *Novine*, 16. 9. 1917, št. 37, str. 2.

³⁹ "Dekle vojakom ne pišite!", *Novine*, 1. 4. 1917, št. 13, str. 3.

⁴⁰ "Vojaki če nepodpisana pisma dobite", *Novine*, 13. 5. 1917, št. 19, str. 3.

je vsako pismo, četudi nepodpisano, vsaj malo razvedrilo ... Ali so prekmurski vojaki upoštevali Kleklov nasvet, ni znano.

Četudi so se možje vračali s fronte, vojna ni pojenjala in obvestila o naboru so se v letu 1917 zvrstila večkrat. Pozimi 8. in 9. januarja v Lendavi, od 10. do 12. v Murski Soboti, od 15. do 17. v mesecu pa v Monoštru. Vpoklicani so bili stari med 18 in 24 let.⁴¹ Med 7. in 9. februarjem je bil nabor za osemnajstletnike v Lendavi.⁴² Od 5. do 9. marca so bili v murskosoboškem okraju vpoklicani moški, rojeni v letih 1872 – 1891, v Monoštru pa v dneh od 12. do 14. marca.⁴³ Nov nabor v Prekmurju je sledil še v mesecu maju za stare od 18 do 50 let.⁴⁴

Glási iz sveta

Od vseh dogodkov, ki so se izven meja domovine zgodili v letu 1917 in so o njih Prekmurci brali v lokalnih časopisih, po kronološkem vrstnem redu izstopajo štirje:

1. NOVICE IZ RUSIJE: februarjska (meščanska) in oktobrska revolucija
2. NOVICE IZ JUŽNE AMERIKE: mehiška državljanska vojna in vstop Kube v vojno
3. VSTOP ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE V VOJNO aprila 1917
4. NOVICE S PALESTINSKEGA BOJIŠČA: zavzetje Gaze in status Jeruzalema

Novice iz Rusije

Ruske vesti so se objavljale tedensko: marca 1917 o veliki zaroti proti državi oz. puntarjih (strmoglavljenje carja Nikolaja II.)⁴⁵, aprila pa o vseh posledicah, ki jih je ob tem čutilo rusko prebivalstvo ("Lačno ljudstvo je v Petrogradi več hramb pekarij razvrglo."⁴⁶) ter ožji člane carske družine ("Car i carica ne smeta iz petrogradškoga okraja oditi. /.../ Carov brat ne prevzeo ravnanja, car se tudi ne šteje od sina odtrgati, zato je Rusija té čas ljudovlada ..."⁴⁷). Preden je prišlo do pokola Romanovih leta 1918, so bile novice o njihovem položaju in sta-

⁴¹ "Nábor", *Novine*, 14. 1. 1917, št. 3, str. 4.

⁴² "Nabor za 18 let stare", *Novine*, 4. 2. 1917, št. 5, str. 3.

⁴³ "Nabor", *Novine*, 4. 3. 1917, št. 9, str. 3.

⁴⁴ "Novi nabor", *Novine*, 15. 4. 1917, št. 15, str. 3.

⁴⁵ "Rusija", *Novine*, 4. 3. 1917, št. 9, str. 3.

⁴⁶ "Rusija", *Novine*, 25. 3. 1917, št. 12, str. 2.

⁴⁷ "Rusija", *Novine*, 1. 4. 1917, št. 13, str. 3.

Kratka vest o nemirih v Rusiji, od koder je car Nikolaj II. nameraval prebegniti v Združeno kraljestvo, pri čemer so soprogo Aleksandro obtoževali, da je za vso zmešnjavo okoli morebitne podelitve azila Romanovim kriva prav ona, saj je bila po rodu Nemka (*Novine*, 8. 4. 1917, št. 14, str. 3)

nju precej nasprotujoče ali preuranjene. Med vsemi prevladuje tista o gotovi podelitvi azila Romanovim v Združenem kraljestvu ("Carsko družino spravijo v Anglijo."⁴⁸), ki se v mesecih, ki so sledili, ni uresničila. To vest je kar v isti številki *Novin*, potem, ko je bila aprilska že postavljena (8. april 1917), naknadno na četrti strani dodal tudi Klekl: "Rusija. Nemiri dale trpijo. Car šče na Angleško pobegniti. Carinjo so obtožili, ka je ona povzročila te velike zmešnjave."⁴⁹ Kolikšen jeziček na tehtnici je bila carjeva žena, po rodu Nemka (Aleksandra von Hesse), ni potrebno ugibati, vsekakor pa je bila priročen izgovor, da se Romanovim azila ne podeli ... V naslednjih številkah *Novin* so Prekmurci več prebirali o splošnih političnih razmerah v daljni Rusiji, kot so: odprava smrtne kazni, pogojevanja za sklenitev miru z zavezniki in Nemčijo⁵⁰, napotek bralcem o cenzuri pisem, namenjenih ruskim ujetnikom ("Zarobljenim v Rusijo poreci i kratko pisite. Pisem censorje (ki pisma pregledujejo), da jih je malo, ne zadolejo prešteti in tak je moro zažgati."⁵¹). V kontekstu prekmurskih vojnih ujetnikov izstopa vest o kadetu Vilmošu Tkalcu, ujetniku na ruski fronti in najbolj znanim po razglasitvi Murske republike 29. maja 1919: "Rešo se ruskoga zajetništva g. Tkalec Viljem, črenšovski vučiteo in kantor, ki je bio praporščak pri 20. dpp. V levo roko streljen je postalo hromi vojak i kak takšega so pustili domo."⁵² Zadnja novica o stanju v Rusiji, objavljena v *Novinah*, ima datum 30. december. Klekl je objavil novico o premirju v Brest-Litovsku med centralnimi silami in boljševiško vlado 15. decembra.⁵³

⁴⁸ "Rusija", *Novine*, 8. 4. 1917, št. 14, str. 3.

⁴⁹ "Rusija", prav tam, str. 4.

⁵⁰ "Smrtna kazen" in "Bolgaria", *Novine*, 15. 4. 1917, št. 15, str. 4; "Posebnoga mirü" in "Rusija", *Novine*, 22. 4. 1917, št. 16, str. 3–4; "Boljševiki gospodarijo v Rusiji" in "Ruska mirovna ponudba", *Novine*, 9. 12. 1917, št. 49, str. 2.

⁵¹ "Zarobljenim v Rusijo", *Novine*, 29. 4. 1917, št. 17, str. 4.

⁵² "Rešo se ruskoga zajetništva", *Novine*, 3. 6. 1917, št. 22, str. 4.

⁵³ "Premirje. Počivanje orožja do 14. januarja", *Novine*, 30. 12. 1917, št. 52, str. 3.

Novice iz Južne Amerike

Ob vstopu Kube v vojno – kmalu po tem, ko so v vojno vstopile Združene države Amerike, je bila ta otoška država svojevrstni eksot v globalni politiki. Dobro desetletje prej je Kuba tudi uradno postala neodvisna. Klekl je sredi aprila, kljub njeni vojni napovedi Nemčiji in Avstro-Ogrski, v *Novinab* objavil nekaj pozitivno zvenečih stavkov:

Prebivalcev ma nekaj više od dva milijona, ki so katoličanci. Krajina je nezmerno bogata. Tü se delajo fini Guba, Portoriko i Havanna cigarje. Havanna je glavno mesto otoka. Kadilcom do mogle en čas sline teči po dobrih cigarjih iz Kube. Zvün te neprilike, nam drüge nesreče ne prinesé bojna napoved Kube.⁵⁴

Več vesti pa je bilo objavljenih v povezavi z Mehiko, ki jo februarja 1917 Klekl zaradi že več let trajajoče državljanske vojne označi za puntarsko⁵⁵. Medsebojne obtožbe in kupčkanja v zvezi s prestopom med antantne ali centralne sile med Mehiko, Združenimi državami Amerike in Nemčijo so luč sveta ogledale marca. Nemčija je Mehiki ponujala finančna sredstva in pomoč, če bi se jim pridružila v boju proti Američanom.⁵⁶ Ti pa so v vojno vstopili 6. aprila, o čemer so *Novine* poročale v dneh, ki so sledili. Med drugim je bilo Kleklovo resignirano stališče, da znajo Združene države Amerike škoditi domovini, torej Avstro-Ogrski⁵⁷ in da je vse na svetu spremenljivo, saj gre sicer za državo, ki si je vedno prizadevala za mir ...⁵⁸

Vstop Združenih držav Amerike v vojno

O njenem vstopu oz. pripravah na vojno je bila 8. aprila 1917 objavljena enovrstična vest, "da se Amerika naglo oborožuje in se pripravlja na bojno z Nemčijo"⁵⁹, in da se tudi v Mehiki odvijajo priprave na spopad s sosedo.⁶⁰ Teden dni kasneje je bila vest o vstopu Združenih držav Amerike v vojno preciznejša in z uvodno navedbo, da je ameriška vojna napoved Nemčiji posledica potopitve Luzitanije pred dvema letoma in da je napoved pravzaprav nepotrebna, saj

⁵⁴ "Bojna napoved Kube", *Novine*, 22. 4. 1917, št. 16, str. 3.

⁵⁵ "Meksiko", *Novine*, 25. 2. 1917, št. 8, str. 3.

⁵⁶ "Meksika", *Novine*, 18. 3. 1917, št. 11, str. 2.

⁵⁷ "Amerika", *Novine*, 8. 4. 1917, št. 14, str. 4; "Amerika", *Novine*, 15. 4. 1917, št. 15, str. 3.

⁵⁸ "Pa Amerika", *Novine*, 29. 4. 1917, št. 17, str. 3–4.

⁵⁹ "Amerika", *Novine*, 8. 4. 1917, št. 14, str. 4.

⁶⁰ "Meksika", prav tam, str. 3.

je bila realizirana že s tem, ko so Nemci ladjo potopili:

Amerika. Zavolotoga, ka so Nemci potopili amerikanske ladje, z šterimi so se tudi Amerikanci vtopili, Wilson predsednik je izjavo državnim zborom, ka ne trebe Nemčiji boja napovedati, bojno stanje je Nemčija s tem samo že napovedala, zato do se pripravljali na obrambo proti njej. Mornarico (vojsko na ladjah) dopunijo, ka de punoštevlna vojsko na suhom pa podignejo na pol milijona ljudi, entento (sovražnike naše) do pa podpirali s penezi i strlivom.⁶¹

V zaključku Klekl modro dodaja, da vojna napoved še ni bila napovedana Avstro-Ogrski, a da se tudi to zna kmalu zgoditi in da ameriška udeležba v vojni ne pomeni veliko, bodo pa Združene države Amerike najverjetneje škodovale Avstro-Ogrski, ko se bo sklepal mir: "Z našov monarhijov je zveza še ne pritr-gana, bo pa bržčas tudi. Boj Amerike malo pomeni, nego pri sklenjavaniji mirü de nam škodila, zato ka de proti nam."⁶² V obeh predvidenjih se Klekl ni dosti zmotil: vojna napoved Avstro-Ogrski je sledila čez osem mesecev in tudi na mirovnih pogajanjih ni šlo vse po načrtih poraženk (Versajska mirovna pogod-ba), še manj pa po načrtih Slovencev (zahteve Italije), če za trenutek odmislimo Wilsonovih 14 točk (Pariška mirovna konferenca). Še najslabše so jo potem res odnesli Madžari, če se postavimo v Kleklovo kožo in leto 1917, ko se je morda res (še) zdelo, da dualistična monarhija nikoli ne bo razpadla, a sta sledila njen bridki konec ter Trianonska pogodba.

Morda ni zaman podatek, da so Kleklove *Novine* za ceno 12 kron letno lahko prebirali tudi prekmurski izseljenci v Združenih državah Amerike in da njegovo stališče do čezatlantske domovine rojakov tudi zaradi tega ni bilo indiferentno. V komentarju o Ameriki je tako na plano prišla Kleklova pacifistična drža: "Pa Amerika je tudi proti miri. /.../ Kak spremenljivo je vse na sveti! Država, štera se je z cele moči potegüvala za mir, se zdaj najbolje pripravlja na boj."⁶³ Teden dni prej je Klekl skrbi okoli prekmurskih rojakov in tudi Nemcev izrazil takole:

Naše ljudi v Ameriki ne zaprejo, slobodno se prosto gibljejo, ali brez dovoljenja ne smejo odpotüvati, do vsi prešteti in v zapisnike spisani ... /.../ Če bi pa šteri kaj poskuso proti državnomi miri, bo zaprt in spravljen v kraj, šteroga predsednik (Woodrow Wilson, op. a.) določi. 65 Nemcov so že zaprli.⁶⁴

Glede na kaotično stanje v drugih državah udeleženkah vojne je bil vsak-

⁶¹ "Amerika", *Novine*, 15. 4. 1917, št. 15, str. 3.

⁶² Prav tam.

⁶³ "Pa Amerika", *Novine*, 29. 4. 1917, št. 17, str. 3–4.

⁶⁴ "Amerika", *Novine*, 22. 4. 1917, št. 16, str. 3.

Amerika. Naše ljudi v Ameriki ne zaprejo, slobodno se prosto gibljejo, ali brez dovoljenja ne smejo odpotovati, do vsi prešteti i v zapisnike spisani i od bojnih postaj strlivodelnih fabrik najmenje 15 kil. oddaljeni. Če bi pa šteri kaj poskuso proti državnomi miri, bo zaprt i spravljen v kraj, šteroga predsednik določi. 65 Nemcov so že zaprli. — Do 100 nemških ladij je amerika zasegnola. — *Panama* ljudovlada je obečala pomoč Ameriki proti nam. — Jūžna i srednja amerika z Severnov drži i se pri *pravlja* proti nam.

Vest o izseljencih v Združenih državah Amerike. Ti so se lahko prosto gibali, vendar najmanj 15 kilometrov od tovarn za izdelavo streliva. Odpotovali so lahko le s posebnim dovoljenjem. O njih so vodili evidenco. Protidržavno delovanje se je sankcioniralo z zaporom po odredbi predsednika Woodrowa Wilsona. Tako so do aprila 1917 že priprli 65 nemških priseljencev in zasegli 100 nemških plovil. V vesti je omenjena tudi proameriška pomoč Paname, več južnih in severnoameriških držav, ki so bile v (bojni) pripravljenosti proti Avstro-Ogrski in Nemčiji (*Novine*, 22. 4. 1917, št. 16, str. 3)

dan ameriških Prekmurcev vendarle znosen ... Takšna in podobne novice so bile objavljene z namenom: sorodnikom v deželi ob Muri sporočiti, da so njihovi najdražji onkraj luže živi in zdravi, za razliko od fantov in mož, ki so se s front vračali poškodovani ali pa se sploh vrnili niso ...

Novice s palestinskega bojišča

Še preden je lord Arthur Balfour spisal pismo oz. deklaracijo (2. november 1917) s podporo ustanovitvi judovskega naroda v Palestini, so vesti iz t. i. Svete dežele prišle tudi do Prekmurcev. Morda ne zanemarljiva je kratka in z vidika

Neslana šala na račun Judov: *Kdaj je Jud človek? Dokler ga vidiš od daleč*. Klekl jo je objavil septembra 1917, verjetno kot reakcijo na dogodke v Palestini (*Novine*, 23. 9. 1917, št. 38, str. 4)

odnosa do Judov tudi neslana šala, ki je bila v *Novinah* na zadnji strani objavljena 23. septembra 1917: "Kda je židov človek? Dokeč ga ozdaleč vidiš." (Kdaj je Jud človek? Dokler ga vidiš od daleč.)⁶⁵ Kleklova stališča do prekmurskih Judov so postala v luči prevratnih dogodkov v letu 1918 in kasneje bolj robustna, z današnjega gledišča torej antisemitska, vendar je v času prve svetovne vojne v objavah o dogodkih na svetovnih bojiščih vzdrževal izrazito poročevalski slog, kot na primer maja z vestjo o Sveti zemlji oz. Palestini in bojih Angležev ter Turkov.⁶⁶

Precej jezno se je brala tudi novica o bombah na "olivskem bregi" oz. Oljski gori, vzpetini vzhodno od Jeruzalema, kamor so angleška letala odvrгла več deset bomb. Klekl je bil zgrožen: "... bombe vrgli na té z Kristušovimi stopájami i molitvami posvečeni breg. To so tudi samo angležje mogoči včiniti."⁶⁷ Dve kratki vesti o dogajanju na območju Palestine sta sledili novembra in decembra, in sicer o angleškem zavzetju Gaze ter prodiranju Angležev proti Jeruzalemu ter prošnji Judov, naslovljeni na papeža Benedikta XV., da bi posredoval pri sklenitvi miru s Turki ter da se naj okoli 30 kilometrov zemlje okoli Jeruzalema razglaši za nevtrarno in apolitično pokrajino ...⁶⁸

V letu, ki je sledilo, se vsebine v Kleklovih *Novinah* niso kaj dosti razlikovale od teh v letu 1917. Na vidiku so bili prvi obrisi mirovnih teženj in spoznanje, da se je svet za vedno spremenil.

⁶⁵ "Kda je židov človek?", *Novine*, 23. 9. 1917, št. 38, str. 4.

⁶⁶ "Mesopotamsko bojišče", *Novine*, 6. 5. 1917, št. 18, str. 2.

⁶⁷ "Bombe na olivskem bregi", *Novine*, 15. 7. 1917, št. 28, str. 2.

⁶⁸ "Palestinsko bojišče", *Novine*, 18. 11. 1917, št. 46, str. 2; "Prošnja židovov do Rimskega Papa", *Novine*, 2. 12. 1917, št. 48, str. 3.

Darja Kerec

PREKMURJE IN THE YEAR 1917

SUMMARY

In 1917 the central catholic newspaper *Novine*, which was edited and published by priest Jožef Klekl, faithfully and in accordance with the means of passing on information from abroad and at home (Hungarian part of the monarchy) transmitted to the inhabitants of or rather readers in Prekmurje the news from the frontline and government cabinets. The view that the publisher of *Novine* was addressing the readers in an entirely locally and religiously limited way, is incorrect. Even the metaphor the Great War, which starts to emerge in Anglo-Saxon journalism more frequently in the years following the war, suggests the temporal and global dimensions of the First World War, a fact Klekl was very well aware of. It is not surprising, then, that after two years of war, he, as both a writer and editor, is wondering about the purpose of the ever-increasing number of war declarations and delusions which follow them. In a consistent manner and with quite a lot of criticism he reacts to or just summarises events in Russia (February and October revolutions), South America (Mexican civil war, entry of Cuba into the war), United states of America (entry into the war) and the Palestinian front (the status of Gaza and Jerusalem). His criticism can also be seen, especially when viewed with a century of distance, as very emotional, but when publishing about local events he always maintains a distance, criticises gossip and false news, publishes rebuttals and maintains a link between readers at home (Prekmurje) and their compatriots at the frontlines (Letters of soldiers). He followed the established political correctness (thinking of the possible censorship by the Hungarian authorities), as he lived and worked at a time when the position of Austria-Hungary was uncertain; he criticised the Entente powers and hoped for victory for his homeland and Germany. The *Novine* weekly was published on only four pages in 1917. Most of the content was informative in nature: news from the world and local news, a large part of which was comprised by the crime section. Despite the financial troubles which were a constant in war times, he as an individual succeeded (writer, editor, publisher) in bringing the people in Prekmurje the most important news of that year in their native (Slovenian) language.

Author: **KEREC Darja**

Ph.D., Assistant Professor

University of Ljubljana, Faculty of Education, Department of Preschool Education
Kardeljeva ploščad 16, SI – 1000 Ljubljana, Slovenia

Title: **PREKMURJE IN THE YEAR 1917**

Studia Historica Slovenica

Časopis za družboslovne in humanistične študije / *Humanities and Social Studies Review*
Maribor, 18 (2018), No. 3, pp. 811–826, 68 notes, 4 pictures

Category: 1.01 Original scientific paper

Language: Original in Slovene (Abstract in Slovene and English, Summary in English)

Key words: 1917, Prekmurje, Novine weekly, Jožef Klekl

Abstract: In this paper the publishing of Klekl in the penultimate year of the First World War is presented. The population in Prekmurje got most of its news from the frontlines from the local newspaper Novine, which was published and edited by priest Jožef Klekl. Most of the content is related to the conditions at home (Prekmurje) and more broadly (Austria-Hungary). News deemed of special importance was news in the crime section (general shortage, theft, smuggling) and news of missing or dead compatriots. In this section Klekl also used his editorial right to point out and warn about false local "news", and publish denials. Entertaining and worrisome local and foreign news are also not lacking. Amongst the latter especially reports on events in Russia, South America, the United States and Palestine, stand out.